

Liikunnan kirjava kansalaistoiminta puntarissa

Hannu Itkonen, Juha Heikkala, Kalervo Ilmanen & Pasi Koski: Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152. Helsinki. 2000. 178 s.

Vapaaehtoinen seuratoiminta on suomalaisen liikuntakulttuurin perusta. Toimijat voivat olla yleisesti saavutuksistaan, sillä kansainvälisesti vertailtuna suomalaiset harrastavat liikuntaa aktiivisesti. Urheilu- ja liikuntaseurojen tilasta ollaan useaan otteeseen oltu myös huolissaan. Monasti tehtävät kasautuvat muutamien harteille, ja talkoohengestä sekä tekijöistä on aina pulaa. Pitkäaikaisten seura-aktiivien väistyessä saattaa seuran tai sen lajijaoston toiminta hiipua kokonaan. Seurojen toiminta onkin usein jatkuvaa aaltoliikettä, johon heijastuvat myös yleiset yhteiskunnalliset suuntaukset.

Edellä olevia teemoja käsitellään Hannu Itkonen, Juha Heikkalan, Kalervo Ilmanen ja Pasi Kosken kirjassa Liikunnan kansalaistoiminta. Kirja on samannimisen kolmivuotisen tutkimushankkeen loppuraportti ja se koostuu 10:stä kirjoittajanelikon artikkeleista. Artikkelit on ryhmitelty kolmen asiakokonaisuuden alle. Yhteisiä asiasanoja artikkeleille ovat urheiluseurat ja -järjestöt sekä liikunnan harrastaminen historiallisine muutoksineen.

Kirjan ensimmäinen kolmannes käsittelee kansalaistoiminnan muutoksia. Hannu Itkonen hahmottelee artikkelissaan kansalaistoiminnan suhdetta suomalaiseen yhteiskuntaan viimeisen 200 vuoden aikana. Itkonen löytää kansalaistoiminnalle viisi ajanjaksoa, joista ensimmäinen sijoittuu 1700-luvun loppupuolelle ja 1800-luvulle. Hän nimeää sen kansalaistoiminnan nousun ajaksi. Toisen vaiheen Itkonen katsoo alkaneen 1900-luvun alussa. Tunnusomaista kansalaistoiminnalle tuolloin oli yhteiskunnan jakautuminen luokkiin. Kolmas vaihe alkoi toisen maailman sodan jälkeen. Sodan jälkeisinä vuosina kaikenlaisia kansalaistoimintaa maassamme oli runsaasti ja sitä väritti puoluepolitiikka. Neljännen vaiheen Itkonen sijoittaa 1970- ja 1980-luvuille. Hän nimeää aikakauden hyvinvointi-Suomen kansalaisyhteiskunnaksi. Viimeinen ajanjakso ajoittuu 1990-luvulla ja Itkonen kutsuu sitä pirstoutuneen kansalaistoiminnan kaudeksi. Pirstoutumista on saanut aikaan perinteisessä

järjestötoiminnassa tapahtuneet rakenteelliset muutokset, kuten SLU:n perustaminen, sekä uusien yhteiskunnallisten liikkeiden ja toimintatapojen nousu. Artikkelin loppuosassa Itkonen liittyy urheiluseuratoiminnan kehittymisen edellä esitettyihin aikakausiin lukijaa kiinnostavalla tavalla ja lopputuloksena on asiallinen katsaus urheiluseurojen ja laajemminkin kansalaistoiminnan historiaan Suomessa.

Kirjan toisen artikkelin Kalervo Ilmanen on nimennyt ”Kansalaistoiminnan ja julkisen hallinnon kohtaamiseksi”. Lukijaa voi hämätä artikkelin alussa oleva yksityiskohtainen kuvaus esimerkiksi kaupunkien alkoholipolitiikan ensimetreistä. Myöhemmin lukijalle kuitenkin selvenee alkoholipolitiikan ja liikunnan yhteys, sillä kuntien ”viinavoittovaroja” käytettiin liikunnan ja myöhemmin myös kilpaurheilun tukemiseen. Ensimmäisen osan kolmannessa artikkelissa Pasi Koski tarkastelee liikunta- ja urheiluseurojen toimintaan osallistumista moninaisten numerotietojen valossa.

Kirjan toiselle osalle kirjoittajat ovat antaneet nimen ”Paikallinen, maakunnallinen ja kansallinen”. Sen ensimmäisessä artikkelissa Pasi Koski ja Hannu Itkonen vertailevat liikuntakulttuurin muovautumista Raisiossa ja Varkaudessa, ja erittelevät liikunta- ja urheiluseurojen toimintaan vaikuttaneita yleisiä sosio-kulttuurisia tekijöitä ja paikkakuntaakohtaisia erityispiirteitä. Kirjasta käy ilmi esimerkiksi se, miten paikallinen teollisuus tuki Varkaudessa liikuntapaikkojen rakentamista ja ylläpitämistä. Maassamme ei ole tehty kovinkaan paljon vertailevaa liikunta- ja urheilusosiologista tai -historiallista tutkimusta ja vertailevan urheilututkimuksen saralle artikkeli tuo oman lisänsä. Liian usein vertaileva analyysi jää kuitenkin vain eri tekijöiden ja yhteiskunnan osaluoiden kuvaamisen tasolle. Itkonen ja Kosken artikkeli sisältää myös tarkat tiedot taloudellisista, poliittisista yms. taustoista yleisemmän pohdinnan jäädessä vähemmälle. Vaarana on, että vain raisiolaiset tai varkauteilaiset lukijat ovat kiinnostuneita artikkeleista.

Kirjan seuraavassa artikkelissa Kalervo Ilma-

nen jatkaa vahvalla paikallisotteella. Ilmanen ruotii liikuntakulttuurin muutosta Pohjois-Karjalassa toisen maailmansodan jälkeen. Erityisenä silmämääränä artikkelissa on liikuntapaikkojen rakentaminen. Maailmansodan jälkeen useimpaan kylään rakennettiin urheilukenttä. 1960-luvulla alkaneen muuttoliikkeen myötä kenttien käyttäjät ja ylläpitäjät alkoivat vähetä ja liikuntapaikkojen rappeutuminen alkoi. Valtiovalta yritti hidastaa muuttoliikettä lainsäädännön avulla, mutta tukitoimet eivät kääntäneet kehitystä. 1990-luvulla tultiinkin jo tilanteeseen, jossa kuntien ja paikallisten urheiluseurojen voimavarat eivät riittäneet turvaamaan liikunnan peruspalveluja maakunnan syrjäisimmillä seuduilla. Artikkelin loppuun Ilmanen on laatinut mielenkiintoiset visiot pohjoiskarjalaisen urheilu- ja liikuntakulttuurin tulevaisuudesta.

Yksi mielenkiintoisimmista artikkeleista on Hannu Itkosen "Pesäpallon alueellinen muutos". Sen arvoa lisää seikka, että urheilun alueellisuuteen nojaavia tutkimuksia on kansainvälisestikin tehty vähän. Itkonen tarkastelee onnistuneesti joukkueurheilun ja erityisesti pesäpallon alueellista kehitystä. Hän tarjoaa selityksiä esimerkiksi siihen, miksi Kiteellä pesäpallo on paikkakunnan suosituin laji.

Kirjan kolmas osa, jossa ruoditaan urheilu- ja järjestöjä ja urheiluun liitettäviä merkityksiä, jää kahden ensimmäisen kolmanneksen tasosta ja lukijan mielenkiintokin hiipuu. Syy lienee siinä, että kirjan aikaisemmissa artikkeleissa on sivuttu viimeisessä osassa käsiteltäviä asioita, eikä kirjan loppu enää tarjoa "uutta" luettavaa. Esille voisi kuitenkin nostaa Juha Heikkalan ja Hannu Itkosen artikkelit. Heikkala analysoi liikunnan järjestökentän muutoksia ytimekkäällä tavalla. Itkonen puolestaan pohtii mm. urheiluseurojen nimien, edustusasujen jne. yhteiskunnallisia merkityksiä.

Liikunnan kansalaistoiminta –kirja on lukemisen arvoinen teos ja se löytää paikkansa suomalaisen urheilusosiologisen kirjallisuuden joukossa. Kirjan heikkoutena jos kohta osin myös vahvuutena voi pitää tutkimuksen kiinnittämistä muutamiin paikkakuntiin tapaustutkimusten tavoin. Kunnista kirjassa esille nousevat erityisesti Varkaus, Raisio, Joensuu ja Helsinki. Myös Pohjois-Karjalan maakuntaan viitataan useaan otteeseen. Kirjan loppuun olisi kaivannut vielä yhteenvedon liikunnan kansalaistoiminnan suurista linjoista. Onhan kyseessä laaja kolmivuotinen tut-

kimushanke. Kirjan takakannessa teosta suositellaan kaikille kansalaistoiminnan kanssa tekemisissä oleville henkilöille sekä järjestö- ja seurakulttuurin muutoksia kuvaavaksi oppikirjaksi. Itse suosittelen teosta ensisijassa yhteiskuntatieteellisen alan tutkijoille ja urheilujärjestöjen historiasta kiinnostuneille henkilöille.

Timo Metsä-Tokila